
Kálnay Adél

KÖVEK IDEJE

A háztetők fényesek voltak az esőtől, csak fel kellett ülnöm az ágyban, már láthattam is őket. Fényes kis csúszdák, ameddig ellátott a szem, rengeteg kéménnyel. Olyan szépek találtam, mindig arra vágytam, hogy nagyokat lépve nekiinduljak, végigsétáljak rajtuk. Többek között ezért is szerettem ezt a várost, a tetőiéért. Nem lehetett itt találni egyetlen lapos házat sem, a tetőkön külön élet folyt, tanulás helyett vagy ha beteg voltam, ezt az életet figyeltem. Kéményseprők járkáltak a kéményeket övező keskeny vasjárdákon, kiabáltak, kurjongattak egymásnak, itt-ott házmester merészkedett a tetőre, hogy kicseréljen egy cserepet, vagy visszacsalogassa valamelyik öreg hölgy macskáját vagy madarát. Néha gyerekek is megjelentek ugyanilyen céllal, de ők már a becsületes megtalálónak ilyenkor kijáró kalácsért, forró csokoládéért kockáztatták épségüket.

Aztán járkáltak ott a villanyszerelők, a bádogosok, ácsok és ki mindenki még, hisz javítanivaló folyton akadt, s én csak azon csodálkoztam, hogy honnan tudják mindig, hol, milyen hiba van. Úgy képzeltem, kell lenni valahol egy embernek, aki ilyesmikkel foglalkozik, hogy járkál az utcákon, s néz fölfelé, vagy valamelyik ablakból szemmel tartja a tetőket, éppúgy, mint én is olykor, csak neki van egy kukkerje, s így meglát minden apró hibát. Kukkert én is szerettem volna, ott lógott apám szobájában az ajtó mögött, de nem vehettem le sosem. Nem illik, mondta szigorúan apám, ilyen helyen nem illik, amit a szemeddel látsz, az rendben, de kukkerozni az már leskelődés. Így aztán a kukkert csak akkor foghattam a kezembe, ha olykor kimentünk a zöldbe, anyám nevezte mindig így a kirándulásokat, amiket a közeli hegyekbe tettünk, vagy ha elkísértem apámat a vadászatokra. Végül is igazat adtam apámnak, ott volt az a rengeteg padlásszoba is a tetőkön, télen bepárásodtak vagy kivirágoztak a jégtől, de jó időben még éjszakánként is kitárt ablakok mögött éltek ott az emberek, mert kellett a fény és a levegő. Kicsit irigyeltem ezeket az embereket, minden olyan más volt körülöttük, másféle életet éltek, mint mi, mi, akik rendes, nagy lakásban laktunk, amennyire meg tudtam figyelni, mások voltak a szokásaik, a ruháik, s más szagok tödultak ki az ő ablakaikon. Szegények, mondta anyám sommásan, s én először úgy értettem, hogy sajnálja őket, aztán jöttem rá, hogy tényként mondja. Akkoriban még nem nagyon tudtam, mi az, hogy szegény, mert leginkább akkor használtam ezt a szót, ha valakit szenvedni láttam, ha a húgom elesett, vagy anyámnak fájt a feje. Azt hittem hát, hogy a szegény azt jelenti, van valami baja, s nem azt, hogy nincs semmije. Nem jártam még iskolába, egy házitanító tanított minket írni meg olvasni, a húgomat, engem s még néhány velünk egykorú gyereket. A nappaliban minden délután öszszegyűltünk, körbeültük a nagy asztalt, és vártuk a tanítót. Mindig pontosan érkezett, sápadt arcán verejtékcseppek csillogtak, s folyton biztatnom kellett magamban, na, töröld már le, mondtam el párszor, mire végül a zsebkendőjéért nyúlt. Egyébként nagyon kedves volt és türelmes, s én nem tudtam, hogy ez nem is lehetett volna más-ként, ezért kapta a fizetését, hogy épp ilyen legyen, s azt sem tudtam, hogy anyám nemcsak azért jelenik meg időnként az ajtóban, hogy bemosolyogjon, hanem azért is,

hogy ellenőrizze a tanítónk munkáját. Mi időnként egymás lábát rugdostuk az asztal alatt, néha valaki direkt leejtette a ceruzáját, s akkor volt miért az asztal alá bújni, de általában jól viselkedtünk. Nem is tehattünk mást, apám komolyan elbeszélgetett velünk, még az elején, elmondta, mit vár el tőlünk, hogy a tanító a tudást képviseli, s a tudást pedig tisztelni kell, így annak hordozóját is, mindez nagyon szigorúan hangzott, mindnyájan ismertük már apám haragját, így eszünkbe sem jutott kihívni magunk ellen.

Azért ahogy az idő haladt, egyre többet füleltünk a konyha felé, csörrennek-e már a csészék, csapódik-e a sütő ajtaja, elégedetten szippantottunk bele a levegőbe, a sütemény illata lassan, láthatatlan kígyózással kúszott az asztal fölé, hogy azután szépen szétterüljön, s ott maradjon egészen addig, amíg a tanítónk nem mondja ki, na, mára talán elég lesz. Ekkor, mintha csak hallgatózott volna, megjelent anyám, s hozta a tálcán az uzsonnát, s Etelke megterítette az asztalt, csak úgy surrogott keze alatt a terítő, ahogy elsimította. Ha valaki megkérdezné, mi az, amit legszívesebben megőriztem ebből a korból, hát ezek a délutánok lennének, a finom illatokkal, a vidám nevetgélésekkel, jó ízekkel a számban, Etelkével, aki a bátyám tejtestvére volt, aztán az anyja ránk hagyta örökül. Ott élt velünk, szerettük nagyon, s Etelkének azért hívtuk, mert a húgom így szólította Etelka helyett. Etelke jó volt, olyan egyszerűen és tisztán jó, amilyen talán csak a mesében lehet. Én nem tudom, honnan kapta ezt a jóságot, apja kegyetlenül durva ember volt, anyját ő kergette a sírba, testvérci mind szétszéledtek a világban, s még az volt az igazán jó, ha semmi hír nem jött felőlük, addig lehetett bízni abban, hogy éppen rendesen viselkednek. Mindezt persze csak később tudtam meg, anyámék nagyon ügyeltek arra, nehogy beavassanak olyan dologba, ami nem ránk tartozik, s minden olyat nem ránk tartozónak vélték, ami árthatott lelkünk fejlődésének. Megpróbáltak minél tovább megóvni a világtól, így csupa jó szándékból képesek voltak olykor még hazudni is. Ahogy nőttünk, rájöttünk arra, hogy megpróbálnak közénk és a valóság közé állni, s belementünk a furcsa játékba. Amíg csak tehattük, úgy csináltunk, mintha elhinnénk, hogy az élet csupa szép lelkű emberből, kirándulásokból, uzsonnákból áll, közben a magunk módján ismerkedtünk azzal a másik világgal, ami szüleink mögött oly ijesztően és izgalmasan titokzatos volt, hogy borzongtunk belé.

A jóságos Etelke egyébként szerelmes volt a tanítóba, a húgom vette észre, egyetlen lány a társaságban, figyeled, most is elpirult, súgta felém, valahányszor Etelke és a tanító összenéztek, s én mindig lepisszegtem, pedig neki volt igaza, mégsem szerettem volna, ha ez a dolog így lenne. A szerelemben valamiféle veszélyt szimatoltam, úgy gondoltam, gyengévé, sebezhetővé teszi az embert, s nem akartam Etelkét gyengének látni. A tanítónk is szegény, mondtam egyszer reggelinél, nem sokkal azután, hogy megismerkedtem ezzel a szóval. Mindenki döbbenet nézett rám, s anyám azt lehelte, ezt honnan veszed, s kicsit elsápadt ijedtében. Látom az arcán, vontam meg a vállam, s nem néztem föl többet, nem értettem, miért dermedt meg mindenki, mintha legalább egy káromló szót mondtam volna jó hangosan. A tanító valóban szegény volt, de az arcán nem ezt láttam. Sokkal félelmetesebb s végzetesebb jel, a korai halál jele mutatkozott meg nekem, anélkül hogy tudtam volna, mi az, amit látok. Ezután már nemcsak Etelke pirulását figyeltük, hanem a tanító szegénységét is. Lassan kinyílt a szemünk a másságra, a kopott kabátujjra, a foltozott nadrágra, az összevissza repedezett cipőre, s furcsa módon nem sajnáltuk, mert igazából fogalmunk sem volt arról, mennyivel rosszabb állapot ez annál, mint hogy fényes lakkcipő szorítja a lábunk, szé-

pen kikeményített nyakravalónk van, amire annyira kell vigyázni, nehogy rácsöppenjen az étel. Inkább mintha megéreztek volna, hogy rejlik benne egyfajta szabadság, amivel mi, gyerekek tudnánk igazán mit kezdeni, de soha nem lehet részünk benne. Ilyenformán még leginkább az irigységre hasonlított az az érzés, amit a szegénység felénk mutatott oldala kiváltott belőlünk. Felénk mutatott oldala, mondom, mert egyelőre ennyit láttunk belőle, nem többet, a tanító a semmiből érkezett hozzánk mindennap, s a semmibe távozott az uzsonna után, s még csak azt sem tudtuk, hogy gyakran ez volt egyetlen étkezése, s hogy ezért ő sokkal türelmetlenebbül fülelt a konyha irányába, mint mi, s még talán Etelke is azért tetszett neki annyira, mert az ő keze osztotta szét mindig a porciókat. Én aztán azt képzeltem, hogy a tanító is egy apró padlásszobában lakik, valahol a város másik végén, apró kályhában tüzel, s kéményéből különféle színű füst száll, attól függően, éppen mit tudott a tűzre rakni. Egyszer álmodtam is vele, álomban végigmásztam a fényes tetőkön, puhán és biztonsággal, mint egy macska, s beugrottam a tanító nyitott ablakán. A kályhánál gubbasztott, s amint meglátott, kétségbeesetten nézett rám. Tudtam, hogy azt szeretné mondani, fázik, és nincs tüzelője, segítsék rajta, de nem tehettem semmit, hát csak ingattam a fejem, és szégyent éreztem, majd hátrálva kimásztam ismét a tetőkre. Ez a szégyenérzet aztán ébredéskor is megmaradt, s azontúl is sokáig. Nem is nagyon mertem egy ideig a tanítóra nézni, úgy éreztem, mintha meglestem volna egy titkát, s arra gondoltam, talán neheztel érte. Különös, milyen mély nyomot hagyott bennem ez az álom, talán mert oly valóságos volt, s mert először éreztem meg általa a tehetetlenség fájdalmas érzését olyan korán és váratlanul, hogy képtelen voltam feldolgozni. Igazából senkinek nem beszélhettem róla, mert azt éreztem, hogy senki nem gondolkozna erről éppen úgy, ahogy én, s ez zavart volna. Titok maradt hát, s valahányszor ünnepek táján anyám egy nagyobb csomagot adott az előszobában búcsúzáskor a tanítónak a bátyám ruháival vagy ünnepi kóstolóval, mindig félrekaptam a fejem, ne lássák, hogy látom, és szétáradt bennem egy jóleső melegség, amit anyám mozdulata gyújtott, s nagyon tudtam szeretni érte.

Aztán a tanító hirtelen eltűnt az életünkből, jött helyette egy apró szemüveges kisasszony, hófehér hegyes fogai voltak, s valahányszor gondolkozott, vagy várta, hogy megoldjunk valamit, alsó ajkát harapdálta, és előre-hátra ringatózott. Nem mondhatom, hogy nem szerettük, inkább, hogy nem volt érdekes, a tanítónk után különösen nem, elhárította az uzsonnákat, csupán néha kért egy pohár vizet. Kis kortyokban beosztva itta, s ilyenkor mindig lehunyta a szemét. Egyszer-egyszer a húgomnak kedve támadt utánozni, kitűnően tudta, hatalmasakat neveltünk, de végül meguntuk, nem lett fontos ember az életünkben. Én szerettem volna megtudni, hová lett a tanító, de nem mertem senkitől megkérdezni. Végül Etelkéhez fordultam, együtt cipeltük le a kocsihoz az elemózsiáskosarat, apámat készítettük az őszi vadászatra, és Etelke nagyokat nevetett rajtam, hogy bohóckodom végig az utat, mókásnak tartotta a fintoraimat, s csúfolta az új frizurámat. Na, már nem lehetne téged lánynak nézni, hiába erőlködnél, a kisasszony meg sem ismer majd, próbált bosszantani, mert tudta, mennyire nehezen szántam rá magam, hogy megszabadítsanak hosszú fürtjeimtől. Te talán tudod, mi lett a tanítónkkal, néztem Etelkére, s ijedten láttam, hogy azonnal elfutja a szemét a könny. Nem gondoltam, hogy valamilyen sebet szakítok fel ezzel, apró tüskének szántam épp akkor a kérdést, válaszul az ő cukkolására. Már talán nem is él, mondta, és nem nézett rám, azért is kellett tőlünk elmennie, beteg volt nagyon. Anyáék tudták?, kérdeztem, de nem is vártam választ, valami keserű íz terjedt szét a számban, még

nem ismertem ezt, később, amikor már gyakran éreztem, jöttem rá, hogy ez a félelem íze, fémés és keserű, szinte elszibbadt tőle a nyelvem. Ettől kezdve ellenségesen néztem a kisasszonyra, mintha ő lett volna az oka, hogy a tanítónak el kellett mennie, Etelkére pedig mély együttérzéssel, s úgy általában innentől lett szemem a nem igazán látható dolgok látására. Lassan elszakadtam a többiektől, anélkül hogy észrevették volna, s én sem igen tudtam, valójában mi is történik velem. Hisz én szerettem volna éppen olyan lenni, mint mindenki körülöttem, úgy gondolkozni, érezni, s azt is nagyon jól tudtam, hogy anyámék is ezt szeretnék, s nekik aztán végképp nem akartam szomorúságot okozni. Így kezdődött el titkos életem, anyámék a valóságot titkolták előlem, én pedig magamat voltam kénytelen. Biztos vagyok benne, hogy ezzel a változással függött össze, hogy egyszerre beteges lettem, én, aki azt sem tudtam, mi a megfázás, állandóan valami kellemetlen nyavalyában szenvedtem. Túl hirtelen nőtt meg ez a gyerek, nyugtatgatta az orvos anyámékat, fürdőkúrákat meg hegyi levegőt javasolt. Egyre gyakrabban kényszerültem ágyba, s ez még inkább elszigetelt a világtól, s egyáltalán nem volt ellenemre. Anyámat sajnáltam csupán, egyre növekvő aggodalmát, amin nem tudtam segíteni, hiába nézett olyan mélyen a szemembe, onnan nem olvasható ki semmi biztatót.

Sok furcsa szokásom alakult ki hamarosan, amit szintén titkolnom kellett, ha nem akartam még szomorúbbnak látni anyámat, s a titkok csak tovább betegítettek, nem volt ugyanis onnantól egy nyugodt percem, néha még aludni sem tudtam, mert arra gondoltam, ha valaki olyankor bejön a szobába, megláthatja rajtam, hogy más vagyok, hisz alvás közben nem lehet hazudni. Ebbe meg a sok mindenfelé kalandozó gondolatba szépen bele is betegedtem, ami megint csak inkább örömömmre volt, hisz a betegség sok minden alól fölmentett, ami alól egyébként ki nem bújhattam volna. Az ugyan kissé zavart, ha részvétellel, sajnálattal néztek rám, hogy hátam mögött elhalkuló hangon állapotomról érdeklődtek, de úgy gondoltam, ezt kárpótolja az a nyugodt érzés, hogy jelen lehetek a világban anélkül, hogy részt kéne vennem a dolgaiban. Azt mondta az orvos, súgta egy nap bizalmasan Etelke, és úgy nézett a szemembe, mintha azon keresztül beláthatna valahová, ahol az igazság lakik, hogy te talán nem akarsz élni, ez lehet a baj. Nem válaszoltam semmit, noha láttam, hogy Etelke mosolygós arcát is befelhőzöm most már ezzel a hallgatással, de igazán, nem kegyetlenségből, hanem valami tőlem idegen, eddig ismeretlen konokságból nem tudtam szólni.

Nem tudtam eldönteni, vajon az orvosnak igaza van-e, s ez megijesztett. Mert az életet vagy inkább az egész élő világot valami csodálatosnak találtam, s nemcsak az élő, hanem az élettelen, az anyagokat, a formákat, a színeket, mindent, az embert is, mint látványt. Jó volt nézni a mozgást és a mozdulatlanyságot is. Ugyanakkor maga az élet mint tevékenység megijesztett, ebben már nem akartam valóban, hisz nem mertem, részt venni. Igaz volna hát, hogy nem akarok élni? Ezt nem tudtam értelmezni, mert valahányszor végiggondoltam, mindig mást jelentett, így kénytelen voltam hangosan kimondani, hátha úgy elnyeri pontos értelmét, de nem jártam sikerrel. Azzal zártam le végül ezt a kérdést, hogy bizonyára akarok, mert még élek, és másfelé fordítottam figyelmemet. Azt hittem, van valaki nálad, mondta anyám egy reggel csendesen, beszédet hallottam az este, s úgy igazgatta párnámat, ahogy tudta, hogy szeretem, magas legyen, mintha ülnék, hogy láthassam a tetőket, és olvasni is tudjak. Nem várt feleletet, mind a ketten tudtuk, hogy ez fölösleges mondat volt, leginkább csak azért hangzott el, hogy azt lehessen hinni, normális mederben folynak még a dolgok, íme ilyet és bármi hasonlót meg lehet kérdezni tőlem. Ám én erre sem tudtam

válaszolni. Anyánk sír, árulta el Etelke, sírni szokott, ha innen kijön. Nem tudnál kicsit, kicsit más lenni, s nézett rám megint azzal a kutató tekintettel, ami előtt teljesen védtelen voltam. Etelke volt az egyetlen, aki, ki tudja, miért, nem sajnált, nem aggódott, egyszerűen csak figyelt. Úgy figyelt, teljesen ártatlanul, mint aki semmit nem gondol arról, ami velem történik, se jót, se rosszat. Talán meg is bántódhattam volna ettől a figyelemtől, ami leginkább a természettudós figyelmére hasonlított, aki ott ül az őserdőben vagy a sivatagban, szemben a kiválasztott lénnel, de nem bántódtam meg épp azért, mert Etelke jó volt, és ezt is csak így tudta csinálni: türelmes, nyugodt figyelemmel. Ő lett az egyetlen ember, aki összekapcsolt a valósággal anélkül, hogy megjíesztett volna.

Lassan a titkaimat sem szégyelltem előtte, ő láthatta köveimet, és hallhatta azt is, amikor beszélek velük. Pakolászott, rendet rakott a szobában, aztán leült pihenni az ágyam szélére. Fáradtnak látszott, amilyennek még sosem, átfutott rajtam egy rossz érzés megint, egy pillanatig tartott csupán, de este azt írtam a naplómba, Etelke ma úgy ült le, ahogy a szegények szoktak, ha elfáradnak, s rövid kihagyás után még odaírtam, vajon hol láthatott ilyet?!, s az eszembe sem jutott, hogy és én vajon hol láthatam, hogyan ülnek a szegények, nyilván mert képzeletemben így roskadt magába munka után minden szegény asszony. Így ülni anyámat sosem láttam, sem senkit a mi társaságunkból.

Etelke így ült hát az ágy szélén, és nézte, ahogy előszedem a köveimet, végigsimogatom őket, fülükbe súgok, és fülemhez téve hallgatózom aztán befelé, s halkan dúdolgom, amit hallok. Még betegeskedésem elején szoktam rá a kögyűjtésre, amikor szüleim, megfogadva az orvosi tanácsot, egyik kúráról a másikra hordtak, déli tengerrel az északiig, aztán fel a hegyekbe, majd inkább erdei levegőre. Csodálatos helyek voltak ezek, végtelenül élveztem minden percét az ilyen kúrának, még ha volt is némi lelkifurdalásom, hogy talán nem érdemlem meg, hisz én tudtam, hogy nem vagyok beteg, hogy nem úgy vagyok beteg, bár hogy hogyan valójában, azt mégsem tudtam. Végül elaltattam a lelkiismeretemet, gyűjtöttem a köveimet, beszédtem temérdek gyógyszert, napfürdőztem, vízben áztam, óriás fenyők alatt feküdtem, meg éles levegőjű barlangokban, és vártam a többiekkel együtt, mikor gyógyulok már meg végre. A köveket mindig hazacipeltem, társaimmá váltak, kapcsolatunk lett, én tényleg hallottam őket akkor, hátukat bársonyosnak éreztem, és az illatuk a tengeré volt vagy az erdőé, ahonnan éppen származtak, s csak igen nehezen álltam meg, hogy ne aludjam velük, mint húgom a babájával. Anyámék természetesen tudtak a kövekről, csak azt nem tudták, milyen kapcsolatba kerültem velük. Ezt egyedül, mondom, Etelke láthatta, aki olyan volt egy kicsit, mint a köveim, sugárzott belőle valami, aminek nem tudtam a nevét, azt gondolom, most még leginkább erőnek nevezhetném, kifogyhatatlan, mindenfelé áradó erőnek, amelyet azonban csak én éreztem, mintha Etelke, miként a kövek, nem ismerné, mi rejtezik benne.

Legjobban azt szerettem, ha kezemben tartva átmelegítettem őket, majd figyeltem, melyik meddig tartja a meleget. Igazán különös tapasztalatokat szereztem, a legtovább a tökéletesre csiszolódott tengerparti kövek bírták, azt képzeltem, azért, mert őket évszázadokon keresztül érte a nap, s megtanulták elfogadni a meleget. Mikor ezt végig gondoltam, mindig megborzonek attól, ami megjelent előttem, hogy évszázadok, évezredek múltak el, mire ilyené lettek, s félttem egy kicsit. Etelke, fel tudod-e fogni, kérdeztem egyszer, amikor már végre újból beszélgetni volt kedvem, hogy ez a kö meg mindegyik a kezdetektől létező, s nagyot nyeltem rögtön, annyira izgatottá tett

annak a hirtelen felfedezése, hogy a kezdetektől létezik valami, s ez a valami ott van a kezemben, átveszi testem melegét, s még iszonyúbb volt a másik gondolat, hogy a köveim ott lesznek a világ végezeténél, egészen az utolsó pillanatig. Felfogom, bölintott Etelke egyszerűen, és ez így van rendjén. Néztem rá, még kissé ijedt voltam az előbbi felfedezéstől, igazából nem is tudtam, mi ijesztett meg jobban, köveim időtlensége vagy az, hogy én így gondolkozom, hogy mik jutnak eszembe!, miközben Etelke tudja, jól vannak a dolgok. Te nem tudsz semmit a körül, az meg nem tud rólad, tette még hozzá, s láttam, nem akar erről többet beszélni.

Az nem baj, ha ebben a korban mindenfélét gyűjt a gyerek, nyugtatgatta anyámékat az orvos, aki egyébként a család jó barátja volt. Amióta az eszemet tudom, mindig ott ült szombat esténként a szalonban, alacsony, rövid bajszú emberke, szemüvegét folyton a nyakában lógatta, gyorsan beszélt, általában gyorsan csinált mindent. Ha megérkezett, egy időre hirtelen minden felpörgött, még a levegőt is érezhetően megmozgatta, aztán amikor már ült, kávé után, képes volt órákig meg sem mozdulni. Megfigyeltem, mindig ugyanazt csinálja, mintha folyton először lenne nálunk, tekintete hosszasan elidőz minden egyes képen a falon, de talán még a tapéta mintáit is alaposan megnézi, ugyanúgy, mint a vitrinben a metszett, karcsú nyakú színes üvegeket, apám gyűjteményét. Aztán rátér a könyvesszekrényre, ilyenkor mindig összeszűkíti szemét, félrehajtja a fejét, s így próbálja elolvasni a könyvek gerincén lévő írást, végül kiúszik tekintete az ablakon túli világra, s itt megállapodik. Így hallgatja a zenét vagy a többiek társalgását. Alapjában véve kedves embernek tartottam, bár volt néhány olyan szokása, ami nagyon zavart, úgy éreztem, néha túlzottan bizalmas, aztán meg szürcsölve itta a kávé, cuppanós kézcsókokat adott a hölgyeknek, s voltak olyan szavai, melyeket nem szerettem hallani. Na, hogy van a kisember, mondta, vagy mi a helyzet úgy általában és konkrétan, s megpaskolta teljes tenyérrel az arcomat. Kezének mindig volt valamilyen illata, mindig másféle, nem mondom, hogy rossz illatok voltak, mégis mindig felkavarták a gyomromat. Látszott rajta, élvezetet talál abban, hogy engem gyógyíthat, tanácsokat adhat, kúrákat rendelhet. Néha úgy gondoltam, nincs is más betege, csak én. A köveket anyám mondta el neki, s azt is, hogy beszélék hozzájuk, s itt lehalkította a hangját, de nem annyira, hogy ne hallhattam volna meg a nyitott ajtón át. Füleltem, mit mond az orvos, de ő csak krárogott, mint mindig, ha tanácstalan volt, és azt mondta, hogy az biztos, teljesen más vagyok, mint a többiek, de végül is még bármi lehet. Anyámat egyáltalán nem nyugtatta meg ez a vélemény, hiszen épp ettől félt. Eddig ezt még magam előtt is titkoltam, mondta el-elakadva, de csak tudnia kell, volt a mi családukban egy eset, a dédapámnak valamelyik testvére, ő úgy mondta, tébolydában halt meg, hát elgondolni sem merem... sokáig hallgattak, s a legmegdöbbentőbb a számomra az volt, hogy az orvos sem mondott semmit, nem vigasztalta anyámat, egy árva szó erről többet nem hangzott el, mikor újra beszélni kezdtek, már valami jótékonysági estről vagy miről volt szó. Én pedig csak néztem a köveimet, s figyeltem, hogyan terjed szét bennem a félelem, félelem a jövőtől, ami esetleg rám vár.

Amikor Etelke rám talált, úgy hiszem, a kétségbeesés már minden erőmet felemészítette. Szememből céltalanul folyt a könny, magam sem tudtam, mitől és hogyan fog elállni. Etelke nézett egy darabig, aztán kiment, visszajött, hozott egy kosarat, leguggolt, lassan, nyugodtan szedegette köveimet, és olyan óvatosan rakta be a kosárba őket, mintha eltörhetnének. Közben folyton engem nézett, s ráérős mozdulataiban ott volt, hogy bármikor visszapakol, ha egyet is szólok, én azonban nem tudtam egyet sem szólni, s a kövek szépen mind belekerültek a kosárba. Etelke felállt, ezeket most

elvisszük, mondta, és odanyújtotta nekem a kezét. Azt hiszem, vannak az életben ritka pillanatok, amikor az ember anélkül, hogy gondolkodna rajta, egyszerűen tudja, mi fog történni, ki áll az ajtó előtt, vagy mi van a levélben, amit épp felbontani készül. Így tudtam én akkor, hová megyünk. Az óvárosi temető, melyet a szegények temetőjének hívtak, egy kis dombon feküdt, s inkább olyan volt, mint egy erdő, ugyanis elterjedt, hogy nem sírköveket meg fejfákat tettek a sírokra, hanem egy-egy fát ültettek a temetéskor. Aztán pár év múlva, amikor a fa törzse már elbírta, rávésték az elhalt nevét, sok helyen csupán a kezdőbetűjét. Voltak fák, melyek négy-öt monogramot is hordoztak egymás fölött, anélkül hogy bárki tudta volna, kiket jelölnek a betűk. Nagyon szép helye volt ez a városnak, ahogy a dombot körbejárta az ember, mintha a város fordult volna egyet körülötte. Nekünk ugyan tiltott hely volt ez a domb, talán a temető miatt, nem tudom, mi mégis gyakran erre jártunk, bújócskáztunk, vagy csak úgy semmiért másztunk fel rá. A temetőnek egy őre volt, piros arcú, piros orrú, kerek képű ember, aki mindig magában beszélt, és sehol máshol nem lehetett találkozni vele, csak itt, a dombon. Ő kaszálta le időnként a fűvet, s egy cseppet sem bánta, ha észrevette a leskelődő gyerekeket, inkább kicsit még megemelte a hangját, s úgy folytatta monológjait vagy párbeszédeit, mint a jó színész, aki észreveszi, hogy a hátsó sorokban is ülnek. Etelkének hangosan köszönt, ahogy gyakori látogatónak illik, s én akkor már azt is tudtam, kihez szokott járni, hogy vasárnaponként miért van kisírva a szeme, ha a sétából hazajön.

A tanító sírján még épp hogy sarjadt a fű, s a két nyírfácska is mintha csak most tanulná az álldogálást, de egy odagurított fatörzsre már le lehetett ülni. Szótlanul raktuk ki a köveket, ahogy adták magukat a kezünk alá. Én csak figyeltem, hogyan épül belőlük valami síremlékféle, s igyekeztem nem gondolni üres szobámra. Bízam Etelkében, tudtam, hogy úgy vannak jól a dolgok, ahogy ő látja őket, tudtam, hogy segíteni akar, s elhittem, hogy ez kell a gyógyulásomhoz, bár azt nem tudtam, miért, miért éppen a köveimet kell feláldozni. Mert valódi áldozat volt ez, ezt éreztem, visszaadtam köveimet az időnek, ahonnan kiszakítottam őket. Nagyon nehéz lett minden hirtelen, sírtam volna, ha maradtak volna még könnyeim, így csak bámultam magam elé, amíg el nem homályosult a kép, a kis füves dombocska hullámozni nem kezdett kövcimmel együtt, s talán el is úsztak volna messze, az időn túlra, ha nem rántom vissza őket a szemrebbenéssel. Etelkére néztem, ő nem sírt, inkább valami elégedettséget láttam rajta. Ide jobban illenek, intett a kövek felé, s én tudtam, hogy most nagyon közel vagyunk egymáshoz, s hálás voltam érte. Ha visszamegyünk, eszünk valami finomat, mondta Etelke, és kézen fogott. Mit ennél, faggatott, miközben egyre gyorsuló lábbal mentünk lefelé, s én egyszerre éreztem, hogy tényleg, valamit ennék, talán diósat vagy csokisat inkább, s nagyon jó volt ezen gondolkozni. Este, sötét szobámból kedves háztetőimet néztem. Lassan eleredt az eső, éppen csak szitált, a tetők fényesedni kezdtek. Elképzeltem, hogy köveim is így fényesednek most, s úgy gondoltam, ez jólesik nekik, mert ismerős és ismerős lesz majd a szél is meg a napsütés. Esőillat jött be a szobámba, az esőáztatta por szaga, s apró párák szálltostak a cserepekről. Jó nagyokat lélegeztem, s anyámékra gondoltam, hogy majd mennyire örülnek, ha látnak holnap, és soha nem fogják megtudni, hogy ma Etelkével megváltoztattuk a jövőmet. Néztem a felfelé szállósó párát, láttam, ahogy találkozik az alacsonyabban úszó felhőpamacsokkal, s mintha a félelem is így szakadozott volna lelkemről, s indult volna egyre messzebb, amíg végleg el nem tűnik majd a szemem elől.